

Н. В. Платонова

Лиса Гора

ЛИСА ГОРА – село Первомайського району [Миколаївської області](#). Лисогір. сільс. раді підпорядк. с. Новопавлівка. Знаходиться на р. *Чорний Ташлик* (притока *Синюхи*, бас. *Південного Бугу*), за 240 км від обл. центру, за 25 км від райцентру та за 7 км від залізнич. ст. Бандурка. Площа 4,06 км². За переписом 2001, насел. складало 4502 особи, станом на 2015 – 3582 особи; переважно українці (70 %), проживають молдовани (20 %), росіяни (5 %), вірмени, азербайджанці, білоруси, болгары, цигани, євреї. Через Л. Г. проходить автошлях Київ–Одеса. За нар. переказами, назва походить від першого поселенця Лисогора. Існує також версія, що раніше на тер. сучас. села «де ліс і гора» чумаки переправлялися через річку. У Л. Г. виявлено стоянку епохи палеоліту та залишки поселення періоду пізньої бронзи. Вона засн. 1751 як рос. форштадт побл. рос.-польс. кордону та турец. володінь. До цього тут тривалий час розташовувався козац. зимівник. 1757 у селі оселилися розкольники. Згодом вони збудували церкву. У 1770-х рр. сюди втекло багато селян-кріпаків з Полтавщини, Чернігівщини, Курщини та Молдови. У 1780-х рр. Л. Г. стала станицею Бузького козац. війська. Під час рос.-турец. війни 1787–91 дві сотні лисогір. козаків брали участь у боях з турками. У лисогір. укріпленому команд. пункті бували О. Суворов і М. Кутузов. 1862 відкрито волосну громад., 1890 – першу, 1896 – другу церк.-парафіял. школи. У 2-й пол. 19 – на поч. 20 ст. – містечко, волос. центр Єлисаветгр. пов. Херсон. губ. 1885 мешкали 4654, 1896 – 5844 особи. Здавна у Л. Г. проживала значна євр. громада. Під час воєн. дій наприкінці 1910-х рр. влада неодноразово змінювалася, на поч. лютого 1920 остаточно встановлено більшовицьку. 1923–26, 1930–44 – село Благодатнен., від 1959 – Первомай. р-нів; 1923–30 – Первомай. округи; від 1932 – Одес., від 1937 – Микол. обл. 1926–30 та 1944–59 – райцентр. Жит. потерпали від голодомору 1932–33. У 1920–50-х рр. репресовано 118 лисогірців. Від 1 серпня 1941 до 20 березня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. 13 вересня 1941 нацисти розстріляли 247 лисогір. євреїв. Діяло рад. підпілля. У бою за звільнення села загинули 13 рад. бійців. На фронтах 2-ї світової війни воювали 1520 жит., з них 652 загинули. 1944–59 виходила рай. г. «Зоря». Корисні копалини: глина (біла, жовта, червона), пісок та граніт. У Л. Г. – заг.-осв. школа, школа-інтернат, дитсадок, станція юних техніків; клуб, б-ка, істор.-краєзн. музей; лікар. амбулаторія. Від 2011 виходить сільс. г. «Лисогірчанка». Є парк. У заповіднику місц. значення Міщанська балка ростуть релікт. рослини, зокрема скумпія. Збереглися дзвіниця Петропавлів. церкви (1848), залишки млина

(19 ст.). Встановлено пам'ятники воїнам-визволителям і воїнам-землякам, які загинули під час 2-ї світової війни, пам'ятний знак жертвам сталін. терору. Серед видат. уродженців – фізіолог, академік АН УРСР [О. Квасницький](#), історики *В. Позняк*, *М. Шитюк*, економіст *Ю. Саєнко*, письменник, перекладач *С. Цушко*, Герой Радянського Союзу [О. Вахненко](#). У Л. Г. минули дит. і юнац. роки актора, режисера, нар. арт. СРСР [В. Добровольського](#). У Новопавлівці народився повний кавалер ордена Слави *І. Чабанов*.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Шитюк М. Лиса Гора: Істор.-краєзн. нарис. М., 2006;
2. Ковальова О. Ф. Легенди та перекази Південного Прибужжя. М., 2008;
3. Голодомор. Спогади моїх земляків. Вознесенськ, 2008;
4. Шитюк М., Горбуров Є., Горбуров К. Слава і гордість Миколаївщини: Навч. посіб. М., 2012;
5. Миколаївська область: Час. Події. Особистості. М., 2012.

Бібліографічний опис:

Лиса Гора / Н. В. Платонова// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-54800>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).